

De Nederlandse Dialectstudie in 1946 *

door L. GROOTAERS.

I. Bibliographie. — In deze *Handelingen* verscheen het jaarlijkse overzicht door L. GROOTAERS (1).

De beredeneerde bibliographie van E. LEGROS, *La Philologie wallonne en 1945* bevat steeds wetenswaardigheden vóór de Nederlandse dialectologen (2).

Het derde deel verscheen van het reusachtige *Reperitorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten* door L. DE WACHTER : telkens komt er ook een rubriek „taal” in voor (3).

J. MOORS gaf een overzicht van hetgeen verscheen op het gebied van de *Nederlandse Taalkunde van 1940 tot 1944* (4).

II. Publicaties van algemenen aard. — Van de *Mededelingen van de Zuidnederlandse Dialectcentrale* verschenen Nrs. 45-46 en 47-48 (blz. 25-64 van Deel III) met een overzicht van de werkzaamheden in 1944 en 1945 (5) en vragenlijsten 44, 45 en 46 (6). De andere opstellen in deze *Mededelingen* verschenen, worden onder de betroffen rubrieken genoemd.

* De lezer zal wel begrijpen dat we onder de huidige omstandigheden alle buitenlandse publicaties niet tijdig kunnen inzien om ze in dit jaarlijks overzicht te vermelden : zo zullen we ook ditmaal nog boeken en opstellen uit vroegere jaren opnemen : het verschijningsjaar wordt in de *Aantekeningen* steeds aangegeven.

Deze drie lijsten zijn gemeenschappelijke lijsten, tevens uitgezonden door de Dialectencommissie van de Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam en door de Leuvense Dialectcentrale; ze werden samengesteld door de hh. P. C. PAARDEKOOPEL, G. G. KLOEKE en J. L. PAUWELS, telkens met het oog op speciale onderzoeken.

De Verslagen over 1946 van de beide Amsterdamse commissies zullen pas in 1947 verschijnen en dus in het volgende overzicht vermeld worden.

S. A. Louw behandelt een aantal principiële quaesties betreffende de verhouding van dialect tot algemene taal, het belang van dialectonderzoek, enz. Natuurlijk wordt in de eerste plaats met Zuidafrikaanse taaltoestanden rekening gehouden. Dit opstel heet *Die plek wat die dialekt toekom als deel van die landstaal* en verscheen in het nieuwe *Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal* (7).

Over de verhouding van dialect tot taal in Nederlands-Limburg schreef P. H. SHEPHERD een boek onder de aardige titel *Van Taol naar Taal*. De bedoeling is aan de Zuidlimburgers (Maastricht en omgeving) duidelijk te maken wat zij moeten af- of bijleren om door de Noorderlingen als „vol” te worden aangezien. Schr. gaat van een volkomen wetenschappelijke grondslag uit: wij hopen dit elders aan te tonen; hier interesseert ons alleen het feit dat we bij gelegenheid van deze lessen in het Algemeen Beschaafd een aantal dingen vernemen over het Maastrichts taalgebruik (8). We herinneren er aan dat ook W. ROUKENS had gehandeld over *De Dialekten en het Onderwijs van het Nederlands* (zie deze *Handel.*, XX, 1946, 149).

Van de veelbelovende Limburgse dialectoloog W. DOLS verschijnt nog een posthuum opstel onder den titel *Iets over Limburgse dialecten*.

Schr. behandelt een zestal kenmerken die de Limburgers

gemeenschappelijk hebben : de anticiperende assimilatie bij het zwakke praeteritum (*gaabde, lagde „gaapte, lachte”, enz.*), het dito praet. part. en abstracta (*diebde „diepte”, enz.*); het uitgangloze meervoud van substantieven (suffix meestal door andere middelen als umlaut, accent, enz. vervangen); de zogenaamde vervoeging (beter „congruentie”) van onderschikkende voegwoorden (zie hierover J. VAN GINNEKEN, *Onze Taaltuin*, VIII, 1-10 en vooral C. B. VAN HAERENGEN, *Tijdschrift*, LVIII, 161-176); de combinatie van het voorvoegsel *ge-* en het achtervoegsel *-s* om iteratieven te vormen (*geloups „gehoop” enz.*), de uitgangloze possessiva vóór de meeste verwantschapsnamen, dus het gebruik van het eigenlijk onzijdige voornaamwoord voor duidelijk mannelijke of vrouwelijke woorden (*mî vader, zî moder, enz.*; zie hierover de Tongerse equivalenten, *Lew. Bijdr.*, VIII, 251, waar ook *een, geen* en *klein* worden behandeld, die blijkens HOUBEN, blz. 58 en 61, in het Maastrichts dezelfde eigenaardigheid vertonen); ten slotte de oppositie sleeptoon-stoottoon (9).

M. SCHÖNFELD omschrijft nog eens duidelijk wat we onder Ingvaeoons moeten verstaan (10); dezelfde auteur houdt staande, tegen de onlangs nogal eens geuite mening, dat de termen Saksen en Saksisch ook voortaan nog moeten aangewend worden voor het noordoostelijke deel van ons taalgebied (11).

A. WEIJNEN betoogt dat *Het dialect van het Spel vanden Heiligen Sacramente van der Nyeuwen Vaert* wel degelijk Brabants is en niet Westvlaams, zoals J. J. MAK in zijn werk *De rederijkers* onlangs (Amsterdam, 1944) heeft beweerd (12).

We vermelden hier nog een paar opstellen, die in min of meer los verband staan met het dialectonderzoek : in zijn inaugurele rede (Utrecht) handelt C. B. VAN HAE-

RINGEN over *Spanningen in het hedendaags Nederlands*; spr. wijst op de eigenaardige moeilijkheden, die oprijzen bij het waarnemen en verklaren van het taalgebruik; een interessant geval is o. a. de herhalingsconstructie: „ik hak elke avond tussen licht en donker hak ik hout”, die reeds door VERDAM in de 19^e eeuw werd opgetekend; dit doet ons denken aan een herhalingsconstructie, maar met emphatische bedoeling, die we in de Limburgse, de Brabantse en ook in de Waals-Brabantse dialecten vaak aantreffen, nl. „ik heb het hem honderd keer gezegd, heb ik het hem honderd keer gezegd” of „je lui ai dit cent fois, lui ai-je dit cent fois” (we zetten in het A. B. om); het merkwaardige is nu dat het tweede deel met een veel lagere intonatie wordt gesproken (13). Ook L. C. MICHELS heeft het in zijn rede (Nijmegen) *Over het waarnemen van taalverschijnselen* in het moderne Nederlands (14).

Ten slotte wijdt A. BOILEAU een uitvoerig stuk aan *Le Problème du bilinguisme et la théorie des substrats*. Daar de dialectsprekers steeds meer en meer tweetalig worden, is het nuttig het verschijnsel van de tweetaligheid langs alle zijden te belichten (15).

III. Klank- en Vormleer — Van de *Bijdragen en Mededelingen der Amsterdamse dialectencommissie* zagen in 1946 twee deeltjes het licht. Deel VII wordt geheel ingenomen door *Studies over het Achthuizens dialect* van de hand van A. WEIJNEN.

Achthuizen is een parochie op Overflakkee; de kern van het werk wordt gevormd door de historische ontwikkeling van de klinkers: schr. gaat uit van de dialectklanken (zoals in de eerste monographieën van de *Leuw. Bijdr. geschiedde*); dit heeft praktische bezwaren bij het naslaan; deze worden maar gedeeltelijk opgeheven door het overzicht (blz. 44-47), omdat dit laatste geen ver-

wijzingen naar de blz. van de uitvoeriger behandeling geeft. Op de historische ontwikkeling volgen hoofdstukken over het phonologisch systeem, over de plaats van het Achthuizens dialect in zijn omgeving (ook dit localiseren geschiedt op phonologische grondslag) (16).

Deel VIII van de serie opent weer met een stuk van dezelfde zeer bedrijvige Brabantse dialectoloog : het geldt een geographisch onderzoek, dat we hieronder (Hfst. V) zullen vermelden.

De andere twee opstellen van dit deel, dat geheel aan Oost-Noordbrabantse problemen is gewijd, behandelen klankverschijnselen : J. M. RENDERS sluit aan bij de vroeger door J. VAN GINNEKEN geleverde studie over de stijgende diftongen (zie deze *Handel.*, XIX, 1945, blz. 335) ; schr. bespreekt een aantal kaartjes van gebieden waar stijgende diftongen voorkomen (17).

J. VAN GINNEKEN trad als derde spreker op in het symposium van April 1944 (waarvan de stof in dit VIIIe deeltje wordt gepubliceerd) en behandelde *De Brabantse klinkerverkortingen en ons Nederlands vocaalsysteem*. Spr. gaf een lange lijst van klinkerverkortingen voor bepaalde consonantverbindingen, zoals die voorkomen in zijn geboorteplaats Oudenbosch (en, zoals ze in de Zuidnederlandse monographieën geregeld werden beschreven, waarnaar door spr. trouwens wordt verwezen). Deze klinkerverkorting zou nu aan de grondslag liggen van het huidige dubbele phonologisch systeem van het Nederlands, nl. gedekte en ongedekte vocalen : we verwijzen voor verdere bijzonderheden naar de publicaties van N. VAN WIJK over de Nederl. phonologie (zie deze overzichten vanaf *Handel.*, X, 1936) (18).

K. HEEROMA wijdt een uitvoerige bespreking aan *De ou-diftongering in het Nederlands* ; een aantal problemen wordt hier behandeld, o. a. de ontwikkeling van

Germ. *ō* voor *w*, het parallelisme van de drie diftongeringen *ij*, *ui*, *ou*, de ontwikkeling van *al*, *ol* + *d* of *t* tot *out* of tot *ui* (in West-Vlaanderen) enz. (19).

A. WEIJNEN wijst op een diftongeringsuitzondering, nl. Noordbrab. *muuken* voor *muiken* (28).

B. VAN DEN BERG zet zijn studie van *De invloed van r op voorafgaande korte vocalen* voort (zie deze *Handel.* XI, 1937, 370); ditmaal behandelt hij de gevallen van rekking en verwerpt de verklaring van VAN GINNEKEN (*Ras en Taal*, blz. 51 vg.) die een onderscheid wilde maken tussen een *r* met fortis-karakter en een dito met lenis-karakter, mouillering en velarisering, alsmede de gebruikelijke Slavische parallellen liet optreden, en toont aan de hand van talrijke Mnl. teksten aan dat vroeger „alle oorspronkelijk korte vocalen voor *r* + consonant lang waren”; waaruit hij terecht de conclusie trekt: „De *r* alleen moet tot deze rekking aanleiding gegeven te hebben” Dit is ook onze overtuiging, sedert we de kaart van het woord *paard* hebben getekend: o. i. is het duidelijk dat hier een vocalisering van de *r* (tot *ə*) heeft plaats gehad; uit de klinker + *ə* ontstond ofwel een lange klinker, ofwel een diftong (met dalend, zwevend of stijgend karakter); we hopen deze gegevens spoedig te kunnen publiceren (21).

In een *Bijdrage tot de Tonologie van de Oostlimburgse dialecten* vestigt V. VERSTEGEN de aandacht op de invloed die de dubbele betoning op het timbre van de klinkers kan hebben: sleptoon gaat gepaard met meer gesloten en stoottoon met meer open kwaliteit, zo staat naast *gē:l* „geel” (suffixloze vorm) *gē:l* (meerv. 3 gesl.) (22).

L. GROOTAERS stelt aan de medewerkers van de Leuvense enquête een vraag over de *Wisseling t-k-stemband-occlusief*, die o.a. in West-Vlaanderen voorkomt; de bedoeling is deze verschijnselen, alsook de parasitaire *k* van *ukt* „oud”, enz. door W. PÉE beschreven (zie deze

Handel., XVIII, 1944, 294) in een ruimer verband te plaatsen en o. a. naar vergelijkingspunten uit te zien in de Rijnse, de Frans-Zwitserse en de Skandinavische dialecten (23).

In ons vorig overzicht hebben we verzuimd het scherpzinnige opstel van A. WEYNEN over zgn. *Morphologisch gekenmerkte phonemen* te vermelden. Schr. zet zijn fonologisch onderzoek voort (zie deze *Handel.*, XVIII, 1944, 293) en komt uitvoerig terug op de „phonemen welke als zodanig alleen voorkomen in morfologisch gekenmerkte woorden. Bedoeld worden vormen als Leuv. *bläft* „(gij, hij) blijft” naast *blqaf* „(ik) blijf”, *spöns* „Spaans” (zie L. GOEMANS, *Leuv. Bijdr.* II, 13, 21 en 34-35); schr. constateert het voorkomen van deze phonemen in een centraal-zuidelijk (Brabants?) gebied en in een westelijk Hollands-Zeeuws?) „zeer zeker niet”. Wij zouden hierbij het volgende willen opmerken : de Brabantse klinkers waarover het hier gaat, zijn bijna alle voor mouilleerbare consonanten ontstaan, ook is de spelling *ä* en *ö* voor de Leuv. vocalen maar gedeeltelijk juist ; we zouden evengoed *a*¹ en *q*¹ kunnen schrijven ; in de monographie van L. GOEMANS (*loc. cit.*) wordt op het labiele karakter gewezen van deze gemedialiseerde klanken, die naar echte umlaute aan het evolueren zijn : welnu dergelijke mediale klinkers met *i*-naslag komen in alle mouillerende dialecten voor : in het Zuiden vinden we ze dus in het Brabants (en vooral in het land van Aalst) en in het Limburgs (zie *Leuv. Bijdr.* VIII, 113 ; vgl. de beschrijving van Tongerse *a*¹, *u*¹, *o*¹ en *q*¹), echter niet in het Oost- of Westvlaams, maar waarop schr. steunt om te zeggen dat ze in het Hollands „zeer zeker niet” voorkomen is ons niet duidelijk ; we vinden ze immers in het beschaafd Nederlands : men denke aan de uitspraak van de stamklinker in *katje*, *handje*, *hondje*, *mondje* (zie LECOUTERE-GROOTAERS, *Inlei-*

ding tot de taalkunde" 5e dr., de in noot 2 van blz. 348 geciteerde opstellen van BR. VAN DANTZIG in *Arch. néerl. de phon. expér.*, IV, 60 vg. en van E. ROTH, *Nordfriesische Streifzüge in Lunds univ. årsskr.*, N. F. Avd. 1, Bd 25, Nr. 6, 1929) (24).

J. TANS publiceert het tweede deel van zijn opstel *Maastrichts of geen Maastrichts?* (zie deze *Handel.*, XX, 1946, 152). Nu bespreekt schr. het probleem, gesteld door twee Maastr. teksten uit het einde van de 18^e eeuw. De ene schrijft *laeve, gaeve* (*ae* = open *e*), de andere *leve, geve* (de thans geldende gesloten *e*) (25).

FR. VANACKER heeft *Enkele tijdsbepalingen te Aalst in modern dialect en in griffierstaal uit de 16^e en 17^e eeuw* vergeleken; het gaat over de assimilatie *des < ts* door *s* in de genitieven van de namen der weekdagen en der delen van de dag: *des Donderdags, des anderendaags, des morgens*, enz.; de oude voorbeelden komen uit de zogenaamde Sententieboeken (26).

Onder de titel *Rijmonderzoek en Mnl. dialectologie* toont A. VAN LOEY aan dat in de 14^e-eeuwse leerdichten (voor het oog bestemd) de dichters rijmen uit verschillende dialecten door elkaar gebruiken; dit is niet het geval in de 13^e eeuw en evenmin in de tooneelletterkunde van de 15^e eeuw, d. i. in de gevallen waar de teksten moesten gezegd worden (27).

C. B. VAN HAERINGEN behandelt *Afleidingen en samenstellingen van doen, gaan, slaan, staan en zien* en tracht de oorzaken te achterhalen van vormingen met *-staander* naast andere met *-stander, -gaander* naast *-ganger, -ziener* en *-zichter*, enz. Ook in de dialecten zou een dergelijk onderzoek interessante resultaten opleveren (28).

IV. Syntaxis. — Op dit gebied verscheen slechts één opstel en wel over verschijnselen uit het verleden :

FR. VANACKER behandelt *Lijdend voorwerpszinnen met een part. praes. in de Aalsterse rechtstaal (1494-1700)* en onderzoekt deze zinnen na de verba declarandi et sentiendi. In de Aalsterse Sententieboeken wordt hier een part. praes. gebruikt in plaats van een infin., b. v. *hij zegde ghedaen hebbende*; de infinitieven komen pas op om 1600 (29).

We vermelden hier ook een kort opstel over een syntactisch verschijnsel in het dialect van Terschelling, alhoewel het hier een Fries dialect geldt, dat dus buiten het hier behandelde gebied valt: G. KNOP wijst op een merkwaardige functieverhuizing: uit de vergelijking van het Ofri. en het Tersch. zwakke praet. blijkt dat suffixen met oorspronkelijke numerusfunctie ook tempusfunctie op zich nemen (30).

V. Dialectgeographie. — Met vreugde kunnen we eindelijk de nieuwe *Dialect-Atlas van West-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen* van W. PÉE met medewerking van E. BLANCQUAERT begroeten. Hij overtreft zijn oudere broers in omvang: niet alleen was het gebied groter, maar het vertoonde speciale moeilijkheden; de Westvlaamse klankvoorraad werd tot nog toe zeer weinig onderzocht en bevat geheel verrassende dingen; daarenboven stelt Frans-Vlaanderen, waar het Algemeen Beschaafd onbekend is, zeer speciale problemen aan de onderzoeker. In het geheel werden twee honderd vijf en dertig (of 70 %) van de drie honderd vijf en dertig Westvlaams sprekende gemeenten onderzocht; over de harde proef waarop het geduld van de heer PÉE in Frans-Vlaanderen werd gesteld, wordt uitvoerig bericht op blz. x-xi van de *Inleiding*; een minder enthousiast dialectoloog zou er het bijtje bij neergelegd hebben. Zoals in de vorige delen van deze statige serie is het de bedoeling momentopnamen te registreren; we hebben de teksten overlopen om de

gevallen van wisseling *t-k*-stembandocclusief op te sporen (zie hierboven blz. 294-295) : het labiele karakter van het verschijnsel blijkt zeer duidelijk, zoals de auteur dit vroeger reeds had opgemerkt, toen hij de parasitaire *k* in Brugs *ukt* behandelde (Album Verdeyen, 1943, 291-306) ; zie vooral noot 14 (blz. 304-305) : „Zo is het mij meer dan eens voorgekomen dat in een reeks woorden met intervocalische *k* ik voor de ene vorm een stemband-occlusief, voor een andere een weinig gearticuleerde gutturale explosief [= *velare occlusief* ; L. Gr.] te horen kreeg” ; schr. deelt in zijn *Inleiding* nog een aantal belangrijke gegevens mee over de taalgrens op Frans en op Belgisch gebied en over de taaltoestanden in Frans-Vlaanderen, waar de priesters bijna de enigen schijnen te zijn, die het taalbewustzijn bij de Vlaamse bevolking wakker houden en ook de dialectopnemer onmisbare diensten hebben bewezen. We bezitten in deze teksten en in de daarbij horende kaarten een stevige grondslag, waarop eens een aan alle eisen voldoende Westvlaams woordenboek moet opgetrokken worden (31).

A. WEIJNEN tracht *De grenzen tussen de Oost-Noord-brabantse dialecten* onderling te bepalen, niet op grond van isoglossenstrengen, zoals hij dit in zijn onderzoek naar de dialectgrenzen in Noord-Brabant (Fijnaart, 1937) had gedaan, maar „op grond van de uitspraken der dialectsprekers zelf omtrent de saamhorigheid der diverse tongvallen” (blz. 3). Schr. is namelijk gaan twijfelen aan de mogelijkheid een dialectgrens te tekenen ; hij meent „een stap terug te mogen zetten” en wil een overzichtskaart zonder isoglossen samenstellen (blz. 2). Om dit tot stand te brengen heeft hij vraag 1 van lijst 8 van de Amsterdamse Dialectencommissie als grondslag gekozen ; de vraag luidde : „In welke plaats(en) in uw omgeving spreekt men geheel of nagenoeg geheel hetzelfde dialect als in de uwe?”

Welk was het resultaat van deze nieuwe methode? „Het was nu voor ons zelf een grote verrassing hoe precies dezelfde dialecteenheden te voorschijn kwamen als wij vroeger in ons *Onderzoek* gevonden hadden” zegt schr. op blz. 4. Dus had hij ongelijk aan de degelijkheid van de isoglossenmethode te twijfelen; het was in elk geval nuttig dat deze proef eens op de som werd gemaakt. Het tweede deel van het werk wordt gevormd door de commentaar bij de diverse grenzen (32).

Van algemeen belang is het opstel dat M. ERIKSSON, de leider van de dialectenquête van het Svenska Landsmålarkiv te Uppsala aan de methoden van dialectenopneming wijdt. Hij beschouwt de „impressionistische” methode van GILLIÉRON-EDMONT, eveneens door JABERG-JUD en hun medewerkers overgenomen (en door PÉE geprezen in de hierboven besproken *Atlas*) als een ontoereikend middel om een volledig denkbeeld te geven van het dialect: de opnemer kan zichzelf niet geheel uitschakelen; de ideale methode zou zijn het gesprokene te laten tweemaal optekenen: eens door iemand die er geheel vreemd tegenover staat en een tweede maal door iemand, die de structuur er van goed kent; schr. geeft voorbeelden ontleend aan de opnemingen voor vele jaren door J. A. LUNDELL en zijn familieleden gedaan (33).

L. VAN DE KERCKHOVE publiceerde twee nieuwe geografische opstellen over Latijnse leenwoorden; het eerste behandelt *De namen van de emmer in de Zuidnederlandse dialecten*: niet minder dan vier Latijnse woorden (waarvan één oorspronkelijk Grieks) zijn in ons taalgebied doorgedrongen: *amphora*, *aquarium*, *situla* en *catinus*; hierbij komt nog het Fr. *marmite* sporadisch voor (34).

In een tweede, zeer uitvoerige studie van dezelfde auteur wordt een andere weg gevolgd: het uitgangspunt is hier een Latijns woord en er wordt onderzocht welke vormen en

betekenissen dit heeft gekregen in onze dialecten en hoe deze geographisch verspreid liggen. Het gaat over *Captiare in de Zuidnederlandse dialecten* : de moeilijkheden van dit problemencomplex ontstonden vooral door het feit dat we ons hier voortdurend op de grens van het voor etymologen zo gevaarlijke gebied van klanknabootsing of klank-symboliek bewegen. Schr. heeft de talloze afstammelingen van *captiare* geclassificeerd naar de betekenisontwikkeling, zoals die in VON WARTBURG's FEW wordt geschetst ; vier kaarten geven de verspreidingsgebieden van de verschillende typen aan. Het materiaal is afkomstig uit het archief van de Leuvense Dialectcentrale (35).

Hetzelfde geldt voor het opstel van P. D'HAENE over *De namen van de misdienaar in de Zuidnederlandse dialecten* : interessant is vooral het binnendringen van de Waalse vormen van Mlat. *choralis* (36).

De volgende twee opstellen houden verband zowel met taal- als met zaakgeographie : wegens de ethnologische zijde van de behandelde problemen werden ze ook in een volkskundig tijdschrift gepubliceerd : M. DE MEYER bespreekt de maaiinstrumenten, nl. *Sikkel, zichte, zeis en pik*. Het toeval wil dat in de nieuwe vragenlijst die tegelijk door de Amsterdamse Commissie en door de Leuvense dialectcentrale werd uitgezonden, de namen van deze voorwerpen nogmaals werden gevraagd : het zijn lastige gevallen en een tweede onderzoek, ditmaal over het hele Nederlandse gebied, zal niet overbodig blijken (37).

A. R. HOL behandelt *De hooiberg en zijn verspreiding* : het gaat hier over de eigenaardige vorm van hooiberg, met beweeglijk dak ; het materiaal stamt uit de gemeenschappelijke vragenlijst die voor een twaalfstal jaren door Amsterdam en Leuven werd rondgestuurd (38).

J. WOUTERS geeft een naschrift bij dit opstel (39).

Gedeeltelijk met Zuidnederlands materiaal (uit Leuven

afkomstig) opereert W. BAL in zijn studie over *Les appellations belgo-romanes du jeu du bâtonnet*; o. a. wordt de geheimzinnige Westvlaamse naam van het pinkspel: *ald(r)watte* zeer duidelijk, wanneer we vernemen dat de Picardische benaming *à droite* luidt. Jammer genoeg ontbreekt er een kaart bij dit opstel; als reden wordt opgegeven: „Presque tous les types sont répandus sur l'ensemble du territoire exploré. Cette complexité ne m'a pas permis de dresser une carte linguistique qui fût à la fois exacte, complète et de lecture aisée.” Dit lijkt ons geen voldoende reden om de lezer een overzicht van het materiaal te onthouden, zoals alleen een kaart (of desnoods verschillende kaarten) dit kan bezorgen; voor het overige hebben we hier een zeer zorgvuldig en grondig onderzoek (40).

C. G. N. DE VOOYS geeft het tweede deel der negende van zijn *Bijdragen tot de Middelnederlandse woordgeographie en woordchronologie*, nl. over de „Hollandse” woorden bij Kilaan (41).

VI. Woordenchat. — J. GESSLER verklaart de Leuvense uitdrukking die gebruikt wordt wanneer iem. zijn handelswijze wil verontschuldigen door te zeggen: „Ik meende...” Het spottend antwoord luidt dan *mānə-n es in Spō¹njə-n ən gāt* (*) „menen is in Spanje een geit”. Schr. ziet in het eerste woord een woordspeling met Catal. *manada* „kudde kleinvee”, dat ook in Zuid-Frankrijk als *manade* werd ontleend (42).

V. VERSTEGEN verklaart de *w > v* in *ruiven* „ruien” als hiaatvulling na *d*-syncope; de diftongering vond plaats nadat de *w* door *v* was vervangen (43).

M. CAFMEYER heeft in de omstreken van Brugge een

* Phonetische spelling benaderend.

aantal volksgezegden verzameld over huisdieren, nl. over *Paard en ezel* (44), *Koe en kalf* (45), *Schaap, geit en varken* (46).

CHR. STAPELKAMP heeft het over *Imbeer-dambeer* „jeneverbes” resp. in Oostdrentse en Saksische dialecten; *dam* zou het Mnl. *dan* „open plaats in bos” zijn (47).

K. HEEROMA komt nog eens terug op *Grunjer* (zie *Handel.*, XX, 1946, 154) in welk woord HEINSIUS de mogelijkheid van een overgang *nd* > *nj* had bestreden. Dit mouillering-verschijnsel, dat dan meestal in velarisering (*ŋ*) uitmondt is voor onze Zuidnederlandse oren zoo gewoon, dat we werkelijk geen behoefte hebben aan bewijspplaatsen uit de litteratuur (48).

L. LIEVROUW-COOPMAN geeft namen van *Oude Gentse maten en gewichten* (49).

A. V(IAENE) tracht Westvlaams *Hinckepincke-Hikkepatjikken* samen te brengen met oude woorden, die „mank gaan” betekenen (50).

Voor de historische studie van onze dialecten is de nieuwste publicatie van R. VERDEYEN, *Het Naembouck van 1562* van het grootste belang. In een uitvoerige Inleiding (I-CXXXI) worden alle vragen behandeld, die met onze zestiende eeuwse lexicographie verband houden: verhouding tot JOOS LAMBRECHT, de bronnen van het *naembouck*; dit laatste als bron van andere woordenboeken en vooral van Kiliaan; hieruit is een grondig onderzoek gegroeid van de betekenissen, die aan Kiliaan's localiseringen moet gegeven worden (51).

C. KRUYSKAMP wil *Banjer, banjerheer, banjaard* samenbrengen met Afrikaans *banje* (nu *baaie*) dat een term uit de zeemanstaal zou zijn (52).

CHR. STAPELKAMP bespreekt *Helpen met de betekenis „er bij aanwezig zijn”*, dat in de kuststreek van Zeeland en Zuid-Holland voorkomt (53).

K. HEEROMA vraagt zich af of het 16de-eeuwse *Quoniam* geen grappige latinisering zou zijn van *koon* „wang”, dat hij vroeger (zie *Handel*. XVII, 1943, 404) met *kooi* in *lichtekooi* heeft vereenzelvigd (54).

C. KRUYSKAMP bestrijdt deze mening en o. i. op goede gronden; *quoniam* of *quoniam bonus* komt als benaming voor sommige lichaamsdelen voor in het Franse en Engelse slang van de 17^e en de 18^e eeuw. Wij zelf kunnen er aan toevoegen dat in ons dialect (Tongeren) *quoniam bonus* een slang woord is dat hetzelfde betekent als *poen* dus „geld” (55).

E. J. HASLINGHUIS vraagt zich af waarom het hoger gelegen deel van een huis nu juist *verdieping* heet: de verklaring ligt in de techniek van de dakbouw, nl. het verlagen van de zolder om deze bewoonbaar te maken; het Fr. kende *ravalement* met dezelfde betekenis; aan dit gebroken dak hechtte MANSARD later zijn naam (56).

J. H. VAN LESSEN stelt voor *puik* te verklaren door Eng. *pick* „het fijnste van iets” (57).

A. VAN LOEY geeft enkele woordstudies onder de titel *Middel nederlandse kanttekeningen* (58).

A. WEIJNEN bespreekt *Voornamen in en rond Roosendaal* (59).

Een paar Afrikaanse publicaties moeten we hier nog vermelden en wel in de eerste plaats een belangrijk stuk van S. P. E. BOSHOFF over 'n *Standaardwoordeboek van Afrikaans*; het werd als referaat voorgedragen op de Juni-vergadering 1946 van de Afrikaanse Akademie voor Wetenschap en Kunst. Schr. behandelt achtereenvolgens de volgende punten: „woordeskate (Afrik. eiegoed, Nederlands), spelling, uitspraak en klem, volgorde, vormleer, afleiding, betekenisleer, sinsleer”. Over het opnemen van dialectwoorden lezen wij „Die volkspersoonlijkheid en die taalaard hoef niet 'n kleurlose eenvormigheid te weer-

spieëi nie. Derhalve pleit ek vir opname in 'n Standaardwoordeboek van Afrikaans van ons „streekwoorde”, 'n benaming waaraan ek bij gebrek aan 'n betere die voorkeur gee bo die aanvegbare „dialektiese woorde”. Worden hier provinciale woorden bedoeld, die in sommige streken in de beschaafde omgangstaal zijn binnengedrongen? Het is een probleem, dat nooit tot iedereens voldoening kan opgelost worden : dat werd bij de samenstelling van de eerste delen van het WNT ondervonden (60).

B. F. VAN VREEDEN behandelt de vaktaal van de Afrikaanse diamantdelvers (61).

In 1946 verscheen een onveranderde herdruk van GEZELLE's *Loquela*, tot woordenboek omgewerkt door J. CRAEYNST : hiermee wordt aan de taalkundigen een goede dienst bewezen, want het werk was zeer zeldzaam geworden op de boekenmarkt (62).

VII. Teksten. — In 1946 verschenen een zestal afleveringen van het Nederl.-Limburgs tijdschrift *Veldeke* : telkens komen hier proeven voor van een aantal dialecten. Daarenboven verscheen van de hand van H. LOONTJENS een Maastrichtse bewerking van ELCKERLYC (63) ; van dezelfde verscheen een novelle *Wieker Lui* (64).

Voor de rubrieken VI en VII van dit overzicht verwijzen we ten slotte naar *Biekorf* (rubriek „Taalkennis” van het register) en naar *Eigen Schoon en De Brabander*, waarin steeds wat te vinden is.

AANTEKENINGEN

(1) L. GROOTAERS, De Nederlandse Dialectstudie in 1945. *Hand. Top. Dial.*, XX (1946) 149-162.

(2) E. LEGROS, La philologie wallonne en 1945. *Hand. Top. Dial.*, XX (1946) 289-334.

(3) L. DE WACHTER, Repertorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten. Antwerpen, De Sikkel. I (xxxvi-709 blz.); II (xv-965 blz.); III (xv-706 blz.) 1942-1945.

(4) J. MOORS, De Nederlandse Taalkunde 1940-1944. *De Vlaamse Gids*, XXX (1946) 113-124.

(5) L. GROOTAERS, Zuidnederlands Dialectonderzoek. Het dialectonderzoek in 1944 en 1945. *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale*, 1946. Nr 45-46 blz. 49-50 en *Leuv. Bijdr., Bijbl.*, XXXVI (1944-46) 11-12.

(6) L. GROOTAERS, Zuidnederlands Dialectonderzoek. Vragenlijsten 44, 45 en 46. *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale*, 1946. Nr 45-46, blz. 50-52 en Nr 47-48, blz. 59-63 en *Leuv. Bijdr., Bijbl.*, XXXVI (1944-46) 12-14 en 77.

(7) S. A. LOUW, Die plek wat die dialek toekom as deel van die landstaal. *Tydskrif v. Volkskunde en Volkstaal*, III (1946-47) 6-16.

(8) P. H. M. SHEPHERD, Van Taol naar Taal. Nederlands voor Maastricht en omstreken. Bij den auteur, Bogaardenstr. 43, Maastricht. 1946, 134 blz.

(9) W. DOLS, Iets over Limburgse dialecten. *Public. de la Soc. hist. et archéol. dans le Limbourg*, LXXVIII-LXXXII (1942-46) 129-147.

(10) M. SCHÖNFELD, Ingvaeoons. *N. Taalg.*, XXXIX (1946) 55-59.

(11) M. SCHÖNFELD, Saksen en Saksisch. *N. Taalg.*, XXXIX (1946) 110-112.

(12) A. WEIJNEN, Het dialect van het Spel vanden Heiligen Sacramente van der Nyeuwen Vaert. *N. Taalg.*, XXXIX (1946) 175.

(13) C. B. VAN HAERINGEN, Spanningen in hedendaags Nederlands. Rede... 's Gravenhage, Daamen. 1946, 16 blz.

(14) L. C. MICHELS, Over het waarnemen van taal-

verschijnselen. Rede... Nijmegen, Dekker en Van de Vegt. 1946, 15 blz.

(15) A. BOILEAU, Le problème du bilinguisme et la théorie des substrats. Brussel, 1946. 49 blz. (Extr. de la *Revue des Langues vivantes*, XII (1946).

(16) A. WEIJNEN, Studies over het Achthuizens dialect. Amsterdam, Noordholl. Uitgeversmaatschappij. 1946. 84 blz. (*Bijdr. en Meded. der Dialectencommissie van de Kon. Ned. Ak. van Wet.* VII).

(17) M. RENDERS, Stijgende diftongen in de dialecten van Oost - Noordbrabant. Amsterdam, Noordholl. Uitgevers Mij. 1946 (*Bijdr. en Meded. der Dialectencommissie van de Kon. Ned. Akad. van Wet.*, VIII, 17-50).

(18) J. VAN GINNEKEN, De Brabantse klinkerverkorting en ons Nederlands vocaalsysteem. Amsterdam, Noordholl. Uitgevers-Mij. 1946 (*Bijdr. en Meded. der Dialectencommissie van de Kon. Ned. Akad. van Wet.* VIII, 51-66).

(19) K. HEEROMA, De ou-diftongering in het Nederlands. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIV (1946) 121-141.

(20) A. WEIJNEN, Een diphtongeringsuitzondering. *N. Taalg.*, XXXIX (1946) 152.

(21) B. VAN DEN BERG, De Invloed van *r* op voorafgaande korte vocalen. *Louv. Bijdr.*, XXXVI (1944-46) 1-27.

(22) V. VERSTEGEN, Bijdrage tot de tonologie van de Oostlimburgse dialecten. *Hand. Top. Dial.*, XX (1946) 99-108.

(23) L. GROOTAERS, Wisseling *t-k-stembandocclusief*. *Louv. Bijdr.*, *Bijblad*, XXXVI (1944-46) 1-4 en *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale*, 1946, Nr. 45-46, 40-43.

(24) A. WEIJNEN, Morphologisch gekenmerkte fenomenen. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIII (1944) 198-213.

(25) J. TANS, Maastrichts of geen Maastrichts? II. *Veldeke*, XX (1946. 65-67).

(26) FR. VANACKER, Enkele tijdsbepalingen te Aalst in modern dialect en in griffierstaal uit de 16^e en 17^e eeuw. *Hand. Top. Dial.*, XX (1946) 87-98.

(27) A. VAN LOEY, Rijmonderzoek en Mnl. dialectologie. *Hand. Top. Dial.*, XX, (1946) 41-48.

(28) C. B. VAN HAERINGEN, Afleidingen en samenstellingen van *doen*, *gaan*, *slaan*, *staan* en *zien*. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIII (1944) 215-225.

(29) FR. VANACKER, Lijdend voorwerpszinnen met een part. praes. in de Aalsterse rechtstaal (1494-1700). *Lew. Bijdr.* XXXVI (1944-46) 125-148.

(30) G. KNOP, Een merkwaardige functieverschuiving. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIII (1946) 143-147. Met een naschrift van K. HEEROMA, *ibid.*, 147-148.

(31) W. PÉE, met medew. van E. BLANQUAERT. Dialect-Atlas van West-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen. Antwerpen, De Sikkel. 1946. I. Teksten II. Kaarten.

(32) A. WEIJNEN, De grenzen tussen de Oost-Noordbrabantse dialecten onderling. Amsterdam, Noordholl. Uitgevers-Mij. 1946 (*Bijdr. en Meded. der Dialectencommissie van de Kon. Ned. Akad. van Wet.*, VIII, 1-15).

(33) M. ERIKSSON, Dialektuppteckningens metoder. *Svenska Landsmål och svenskt folkliv*, 1946, 32-57.

(34) L. VAN DE KERCKHOVE, De namen van de *emmer* in de Zuidnederlandse dialecten. *Lew. Bijdr.*, XXXVI (1944-46) 28-42 en *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale* 1946, Nr 45-46, 25-39.

(35) L. VAN DE KERCKHOVE, *Captiare* in de Zuidnederlandse dialecten. *Hand. Top. Dial.*, XX, 109-146.

(36) P. D'HAENE, De namen van de *misdienaar* in de Zuidnederlandse dialecten. *Lew. Bijdr.*, XXXVI (1946)

120-124 en *Meded. van de Zuidned. Dialectcentrale*, 1946, Nr 47-48, 53-58.

(37) M. DE MEYER, *Sikkel, zichte, zeis en pik. Volkskunde*, XLVII (1946) 145-153.

(38) R. HOL, De hooiberg en zijn verspreiding. *Volkskunde*, XLVII (1946) 22-43.

(39) J. WOUTERS, Nog de hooiberg. *Volkskunde*, XLVII (1946) 132.

(40) W. BAL, Les appellations belgo-romanes du jeu de bâtonnet. *Hand. Top. Dial.*, XX (1947) 267-287.

(41) C. G. N. DE VOOYS, Bijdragen tot de Middelnederlandse woordgeographie en woordchronologie. IX. De „Hollandse” woorden bij Kiliaen (vervolg). *Tijdsch. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LIV (1946) 142-173.

(42) J. GESSLER, Wat is *menen* te Leuven? *Lew. Bijdr.*, XXXVI (1944-46) 49-61.

(43) V. VERSTEGEN, *Ruiven*. *Lew. Bijdr.*, XXXVI (1944-46) 52-55.

(44) M. CAFMEYER, Paard en ezel in volkszeg en spreuken uit de omstreken van Brugge. *Biekorf*, XLVII (1946) 13-18.

(45) M. CAFMEYER, Koe en kalf in volkszeg en spreuken uit de omstreken van Brugge. *Biekorf*, XLVII (1946) 40-43.

(46) M. CAFMEYER, Schaap, geit en varken in volkszeg en spreuken uit de omstreken van Brugge. *Biekorf*, Brugge. XLVII (1946) 137-139. Met naschrift van G. P. B., *ibid.* 167-168.

(47) CH. STAPELKAMP, *Imbeer-dambeer*. *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIV (1946) 57-59.

(48) K. HEEROMA, Naar aanleiding van *grunjer*. *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIV (1946) 44-50.

(49) L. LIEVEVROUW-COOPMAN, Oude Gentse maten en en gewichten. *Oostvlaamse Zanten*, XXI (1946) 63-82.

(50) A. V(LAENE), *Hinckepincke-Hikkepatjikken*. *Biekorf*, XLVII (1946) 43-46.

(51) R. VERDEYEN, *Het Naembouck van 1562*. Uitgegeven door —. Liège, Fac. de Phil. et Lettres. Paris, Droz. 1945. CXXXI-258 blz.

(52) C. KRUYSKAMP, *Banjer, banjerheer, banjaard*. *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIV (1946) 51-54.

(53) CHR. STAPELKAMP, *Helpen. N. Taalg.*, XXXIX (1946) 21-22.

(54) K. HEEROMA, *Bij kooi < koon*. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LIII (1944) 214.

(55) C. KRUYSKAMP, *Quoniam*. *Tijdschr. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIV (1946) 55-56.

(56) E. J. HASLINGHUIS, *Het woord verdieping*. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIV, 185-189.

(57) J. H. VAN LESSEN, *Over de etymologie van puik*. *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, LXIV (1946) 147-184.

(58) A. VAN LOEY, *Middel nederlandse kanttekeningen*. *Revue belge de philologie et d'histoire*, XXIII (1944) 73-87.

(59) A. WEIJNEN, *Voornamen in en rond Roosendaal*. *De Ghulden Roos*, 1946 (Overdr. zonder paginering).

(60) S. P. E. BOSHOFF, *'n Standaardwoordeboek van Afrikaans*. *Tydskrif vir Wetenskap en Kuns*. N. R. VI (1946) 15-29.

(61) B. F. VAN VREEDEN, *Die taalskat van die diamantdelvers*. *Tydskrif v. Volkskunde en Volkstaal*, III (1946-47) 52-64.

(62) GEZELLE's *Loquela*. 3^e druk. Tielt. Lannoo z.j. (1946). 668 blz.

(63) H. LOONTJENS, *De Spiegel vaan Zaoligheid vaan Ederein*. Oet 't Middel-Nederlands euvergezat in 't Mastreechs. Eindhoven, „Het Hooghuis”. 1946. 32 blz.

(64) H. LOONTJENS, *Wieker Lui*. Vertelsel in 't Mastreechs. Lutterade, Fonds voor Heemkunde. 1946. 113 blz.